

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1930 kl. 4 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av herr Bäcklunds m. fl. motion, nr 298, angående begränsning av tjänstgöringstiden för indelt manskap.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 298, har herr Bäcklund m. fl. föreslagit riksdagen besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att indelt manskap från och med utbildningsåret 1930—1931 årligen skall vara inkallat till tjänstgöring under 25 dagar vid infanteriet och 30 dagar vid kavalleriet.

Motionen

Såsom motiv framhålla motionärerna i huvudsak följande.

Jämlikt gällande bestämmelser skall indelt manskap, som ännu kvarstår i tjänst, årligen vara i tjänstgöring under regementsövning eller, med eget medgivande, enligt regementschefens bestämmande motsvarande antal dagar under annan del av utbildningsåret. Alltsedan 1901 års härordning genomfördes har dylik regementsövning eller däremot svarande tjänstgöring för de indeltas del haft — och har ännu — en varaktighet av 30 dagar för den, som tillhör infanteriet, och av 42 dagar för den, som tillhör kavalleriet. De värnpliktiga däremot äro numera inkallade till dylik tjänstgöring under 25 resp. 30 dagar. Tjänstgöringstiden synes år 1901 hava bestämts med hänsyn till de värnpliktigas tjänstgöringstid. Det indelta manskapet fick sig på detta sätt år 1901 ålagd ökad och ännu kvarstående tjänstgöringsskyldighet utan att tillerkännas ökat vederlag härför under det att personal i arméns reserver år 1921 erhöll nedsättning i tjänstgöringsskyldigheten utan att denna personals vederlag i vad avser pension m. m. därför minskades. Det indelta manskapet har sålunda avkrävt större tjänstgöringsskyldighet än andra kategorier personal.

Över motionen hava utlåtanden inhämtats från arméförvaltningen samt chefen för generalstaben. Beträffande innehållet i dessa utlåtanden får utskottet hänvisa till härvid fogade bilagor A och B.

Arméförvaltningen och chefen för generalstaben.

De senast ingångna kontrakten om anställande av indelt manskap hava ingåtts 1901, då ny härordning tillkom. Det vid denna tid antagna manskapet torde därför i allmänhet icke komma att för framtiden i nämnvärd utsträckning tagas i anspråk för militära ändamål. Frågan gäller således en på avskrivning stadd institution. Enligt i utredningen lämnade upplysningar be-

Utskottet.

räknas antalet indelta soldater från 1/7 1930 utgöra vid infanteriet 1094 och vid kavalleriet 51. I regel användas dessa i handräkningsarbete, huvudsakligen såsom köks- och förrådspersonal. Den i motionen ifrågasatta minskningen i detta arbete motsvarar 5,470 tjänstgöringsdagar vid infanteriet och 612 vid kavalleriet. Vid upprepade tillfällen har officiellt förklarats, att det indelta manskapets på ingångna kontrakt grundade tjänstgöring icke regleras av eller har något direkt sammanhang med de värnpliktigas tjänstgöring, som växlat med de olika härordningarna (1901, 1914 och 1925).

På de grunder, som de över motionen hörda myndigheterna i sina utlåtanden anført, får utskottet hemställa,

att herr Bäcklunds m. fl. motion, nr 298, icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 maj 1930.

På utskottets vägnar:

ARVID GARDELL

Närvarande: herrar Gardell i Stenstu, Blomquist, Schödt, Hansson i Trollhättan, Nygren, Hilding, Johansson i Fårekulla, Eurén och Johnsson i Norrahammar.

Bilaga A.

Till riksdagens andra kammarens femte tillfälliga utskott.

Genom beslut den 14 februari 1930 har Kungl. Maj:t på framställning av Eder anbefallt Kungl. Arméförvaltningen att till Eder avgiva yttrande över en inom andra kammaren av H. Bäcklund m. fl. väckt motion, nr 298, angående begränsning av tjänstgöringstiden för indelt manskap.

I anledning härav får Arméförvaltningens civila departement anföra följande.

Av statsverkspropositionen till 1903 års riksdag, fjärde huvudtiteln (sid. 115 o. ff.), inhämtas, att vid övergången till 1901 års härordning avsågs, att under övergångstiden det indelta manskapet skulle i minsta möjliga mån betungas med tjänstgöring utöver så lång tid, som det jämväl före härordningens antagande måst årligen ägna åt tjänsten, och sålunda endast undantagsvis kommenderas till skolor och övningar under längre tid. Ehuru även dessförinnan dylika kommenderingar av lång varaktighet förekommo för det indelta manskapet, synes man hava utgått ifrån, att någon ökad tjänstgöring — utöver vad indelt manskap dittills fått underkasta sig — i varje fall icke kunde anses föreligga genom manskapets kommendering till repetitionsövningar av den tidslängd, som bestämdes i 1901 års härordning.

För tjänstgöring under längre tid än nyssnämnda repetitionsövningar föreslogs i propositionen, att det indelta manskapet — förutom eljest vid tjänstgöring utgående dagavlöning — skulle äga åtnjuta särskild ersättning och äskades för ändamålet visst anslag av riksdagen. I enlighet med detta av riksdagen biträdda förslag hava sedermera särskilda medel varit å riksstaten beräknade för beredande av ersättning åt indelt manskap för den ökade tjänstgöring, som till följd av 1901 års härordning ålagts detsamma.

Ersättningen har utgått och utgår i form av tillägg till dagavlöningen med visst belopp för dag, för närvarande 2 kronor 50 öre, för tjänstgöring i egenskap av underbefäl, instruktör eller beställningsman vid skolor och övningar *utom de vanliga repetitionsövningarna*.

I anslutning till den uppfattning, som i ovannämnda proposition uttalats, hava sedermera bestämmelser meddelats angående det indelta manskapets tjänstgöringsskyldighet.

Sålunda föreskrevs enligt generalorder den 19 december 1908, nr 1260, att till regementsövning skulle inkallas allt det indelta manskap, vilket icke under annan tid av utbildningsåret fullgjort motsvarande tjänstgöring. Såsom befäl vid beväringsskolor och såsom remontryttare skulle manskapet få inbeordras endast vid bristande tillgång på volontärer och under iakttagande att det å generalorder för varje kalenderår angivna högsta antalet tjänstgöringsdagar för indelt manskap av olika kategorier icke överskreds.

Bestämmelserna i ovannämnda generalorder 1260/1908 upphävdes genom generalorder den 31 december 1915, nr 1825, vilken, vad beträffar det indelta manskapets tjänstgöringsskyldighet, är av i huvudsak enahanda innehåll som 1908 års generalorder.

I anledning av framkomna spörsmål i ämnet förklarade vidare Kungl. Maj:t genom beslut den 1 april 1921, att i värnpliktslagen den 17 september 1914 (genom särskilda lagar) vidtagna ändringar beträffande utbildningstidens längd för värnpliktiga icke skulle medföra ändring i tjänstgöringsskyldigheten för indelt manskap.

Sedan frågan om nämnda manskaps tjänstgöringsskyldighet efter ikraftträdandet av värnpliktslagen den 12 juni 1925 underställts Kungl. Maj:ts prövning, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 28 maj 1926, att närmare föreskrifter härom finge meddelas i kommandoväg. Enligt de med stöd härav i generalorder den 11 juni samma år, nr 979, meddelade, alltjämt gällande bestämmelserna skall indelt manskap årligen vara i tjänstgöring vid infanteriet 30 dagar och vid kavalleriet 42 dagar, in- och utrykningsdagar icke medräknade. Tjänstgöringens huvuddel skall i regel förläggas till tiden för repetitionsövningarna för värnpliktiga i allmänhet vid vederbörligt truppdrag, men må enligt vederbörlig regementschefs bestämmande äga rum även under annan tid av utbildningsåret.

Vid bristande tillgång på volontärer må indelt manskap dessutom inbeordras såsom befäl, instruktörer eller beställningsmän vid skolor och övningar under längre än nyss angiven tid, under iakttagande av att det årligen särskilt fastställda högsta antalet tjänstgöringsdagar icke överskrides.

Frågan om det indelta manskapets tjänstgöring har slutligen så sent som under år 1929 varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Sedan nämligen styrelsen för Sveriges indeltas soldatförbund uti skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utfärdande av föreskrift, att i tjänst kvarstående indelt personal skulle årligen fullgöra en repetitionsövning av allenast lika lång varaktighet som repetitions-

övning vid vederbörligt truppslag enligt värnpliktslagen den 12 juni 1925, fann nämligen Kungl. Maj:t genom beslut den 27 juni 1929 den gjorda framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Av det sålunda anförda torde få anses framgå, att nu gällande bestämmelser om det indelta manskapets tjänstgöring knappast kunna anses hava för manskapet medfört skyldighet att underkasta sig längre tjänstgöring, än som ålegat detsamma redan före genomförandet av 1901 års härordning.

Om alltså departementet redan på grund härav måste ställa sig tveksamt i fråga om det befogade att nu medgiva någon minskning av tjänstgöringsskyldigheten, vill det synas departementet, som om andra skäl talade direkt emot en sådan åtgärd. Vid de föregående tillfällen då — enligt vad den ovan lämnade redogörelsen utvisar — frågan om tidslängden för det ännu kvarstående indelta manskapets tjänstgöring varit under övervägande, har nämligen från militärt håll framhållits, att manskapets tjänstgöring utgjorde en så värdefull tillgång för den militära tjänsten, att man icke utan tvingande skäl borde avstå därifrån. Härtill kommer att en minskning av tjänstgöringstiden med all sannolikhet kommer att medföra krav på en motsvarande ökning av antalet tjänstgöringsdagar för ersättningsreserven tillhörande värnpliktiga.

Slutligen torde åtgärder i motionens syfte komma att föranleda ökade utgifter för dagavlöningsstillägg åt det indelta manskapet. För närvarande tages manskapet i jämförelsevis stor utsträckning i anspråk för tjänstgöring utöver den fastställda minimitiden mot åtnjutande härför av dagavlöningsstillägg i enlighet med det förut anförda. Då man torde kunna utgå ifrån, att manskapet även i fortsättningen behöver disponeras i ungefär samma utsträckning som hittills, skulle alltså en minskning av minimitjänstgöringstiden medföra rätt för manskapet till dagavlöningsstillägg för längre tid, än hittills varit fallet, och statsverket till följd härav åsamkas ökade kostnader för beredande åt vederbörande av dylik förmån.

Stockholm den 21 februari 1930.

LUDVIG WIDELL

Edvin Ström

Karl G. Redin

Bilaga B.

Till ordföranden i andra kammarens femte tillfälliga utskott.

På grund av ä. s. den 14 sistlidne februari anbefalld avgiva yttrande över en inom andra kammaren av H. Bäcklund m. fl. väckt motion, nr 298, angående begränsning av tjänstgöringstiden för indelt manskap får jag härmed äran anföra följande.

Tjänstgöringen för det indelta manskapet bestämdes genom nådigt reglemente den 6 augusti 1881, S. F. nr 59, vari stadgades rörande »stamtruppernas vanliga

vapenövningar», att övningstidens längd och den styrka, som till mötena beordrades skulle bestämmas av Kungl. Maj:t i kommandoväg. I de årliga mötena skulle även ingå »regementsmöte».

Med anledning av att samtliga armén tillhörande truppförband blevo ständigt tjänstgörande, utfärdades nya bestämmelser genom nådigt brev den 3 september 1915, vari bestämdes, att i kommandoväg skulle meddelas närmare föreskrifter i fråga om tjänstgöringen för indelt manskap.

Dylika föreskrifter utfärdades genom g. o. 1825/1915 och innehöllo följande.

Indelt manskap skall vara i tjänstgöring under regementsövning eller med eget medgivande enligt regementschefens bestämmande motsvarande antal dagar under annan del av utbildningsåret. Dessutom må, vid bristande tillgång på volontärer, indelt manskap inbeordras såsom befäl, instruktörer eller beställningsman vid de värnpliktigas första tjänstgöring (tjänstgöring i en följd) ävensom vid kavalleriet såsom remontryttare i det antal dagar, för vilka särskilt dagavlöningsstillägg finnes tillgängligt. Härvid tages i första hand lämpligt underbefäl i anspråk.

Sedan 1902 har årligen anvisats ett särskilt anslag som ersättning för indelt manskaps tjänstgöring utom vanliga repetitionsövningar. Det föreligger sålunda skyldighet att fullgöra tjänstgöring utöver regementsövningarna. I riksdagens skrivelse nr 163/1929 föreslogs vidare, att visst indelt manskap, som tidigare varit i ständigt tjänstgöring, men som på grund av regementsindragningarna icke inkallats till sådan tjänstgöring, skulle erhålla särskild ersättning.

Den tjänstgöringsskyldighet, som vid indelningsverkets 1901 beslutade avveckling var gällande, utgjorde ett vederlag för de förmåner, det indelta manskapet åtnjöt. Längden av tjänstgöringen angavs dock icke i dagar utan angavs i förhållande till repetitionsövningarnas längd. Längden av denna tjänstgöringsskyldighet har emellertid icke något direkt samband med längden av de värnpliktigas tjänstgöring. Genom d. s. den 1 april 1921 bestämdes också i överensstämmelse härmed, att det indelta manskapets tjänstgöringsskyldighet skulle vara oberoende av den då förändrade längden av de värnpliktigas repetitionsövningar.

Då efter upphävandet av 1914 års värnpliktslag den fastställda tjänstgöringsskyldighetens längd icke kunde angivas lika med där föreskriven längd för de värnpliktigas repetitionsövningar och det icke, såsom ovan angivits, förefanns något direkt samband mellan detta senares längd och det indelta manskapets tjänstgöringsskyldighet, vilken alltjämt borde bibehållas, samt denna icke längre kunde angivas genom hänvisning till de värnpliktigas repetitionsövningar, bestämde Kungl. Maj:t genom g. o. nr 979/1926, att den årliga tjänstgöringen för indelt manskap skulle vara vid infanteriet 30 och vid kavalleriet 42 dagar d. v. s. lika lång som dittills varit fallet.

Ur statens synpunkt skulle det innebära en misshushållning att utan vederlag eller tvingande skäl avsäga sig en så värdefull kraft vid den militära tjänstens bedrivande, som de indelta soldaternas tjänstgöring ännu på många håll utgör.

Antalet indelt manskap, som beräknas ännu vara tjänstgöringsskyldigt den 1/7 1930, utgör vid infanteriet 1094 och vid kavalleriet 51.

I motionen säges, att enligt nuvarande bestämmelser det indelta manskapet årligen skall vara i tjänstgöring under regementsövning eller motsvarande antal dagar under annan del av utbildningsåret. Detta är icke riktigt. Enligt gällande bestämmelser — g. o. nr 979/1926 — skall tjänstgöringen fullgöras med ovan nämnt dagantal samt med sin huvuddel i regel förläggas till tiden för de

värnpliktigas repetitionsövningar. Detta innebär icke, att även de indeltas tjänstgöring därför är att betrakta som repetitionsövning; bestämmelsen har tillkommit utslutande med hänsyn till att under nämnda tid, då truppförbandens personalstyrka är störst, behovet av tillgång på den indelta personalen också i allmänhet är störst.

Underdånig framställning av samma slag som nu föreliggande motion gjordes 1928 från styrelsen för Sveriges indeltas soldatförbund, men avlogs av Kungl. Maj:t.

Av det anförda framgår

att något samband mellan det indelta manskapets kontraktsbundna skyldigheter och längden av de värnpliktigas repetitionsövningar icke numera förefinnes.

att någon rätt till ändring av dessa skyldigheter icke förefinnes, utan att den ifrågasatta ändringen skulle innebära ett uppgivande utan vederlag av en för kronan värdefull tjänstbarhet samt

att Kungl. Maj:t vid upprepade tillfällen prövat ifrågavarande rättsförhållande. På grund av vad ovan anförts, synes ifrågavarande motion icke böra bifallas.

Stockholm den 11 mars 1930.

C. G. HAMMARSKJÖLD

Chef för generalstaben.

Eric Hammarström.